

Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ
Том 10

Психологія навчання.
Генетична психологія.
Медична психологія

Випуск 1

За редакцією
С.Д. Максименка, М.В. Папучі

Частина 1

studio
Dizain
MILANIK

Київ-Ніжин
2007

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ КУРСАНТІВ СИСТЕМИ МНС

Ільїна Ю.Ю., м.Харків

У роботі розглядаються умови ефективності оволодіння психологічними знаннями як одного з аспектів підготовки майбутнього фахівця системи Міністерства з надзвичайних ситуацій України.

Загальний стан проблеми. Масштабність завдань, що стоять перед сучасним українським суспільством суттєво підвищує актуальність проблеми інтелектуального чинника у професійному становленні особистості. Сьогодні нашій країні необхідні професіонали своєї справи. У процесі формування особистості як професіонала значне місце займає вища школа. Але, щоб успішно вирішувати ці завдання, потрібно знати психологічні механізми інтелектуальних факторів, які впливають на підвищення знань, розв'язання задач та сприятимуть розвитку самостійності курсантів. У зв'язку з цим останнім часом простежується багато робот, спрямованих на дослідження інтелекту та професіоналізму фахівців.

Аналіз останніх психологічних досліджень свідчить про те, що успіх підготовки професіонала залежить від розвитку його інтелекту.

Сучасна підготовка фахівців практично з усіх спеціальностей, особливо професійної діяльності, яка пов'язана з екстремальними ситуаціями передбачає оволодіння системою психологічних знань. Реалізація цих знань відкриває нові можливості для активізації особистості, в основі якої лежать розумові здібності, зокрема мислення. Воно є ядром інтелектуального потенціалу особистості.

Проблема особистісно-орієнтувального підходу у вищій школі створює можливість у процесі навчання і виховання курсантам та студентам не просто засвоювати готову інформацію, а максимально усвідомлювати її значення (логічних структур як особистісних), що дозволяє проявити себе ще під час навчання у вищому навчальному закладі. Враховуючи гуманістичний принцип, ми вважаємо, що для професіонала – психолога системи МНС України важливі такі риси особистості, які пов'язані інтелектуальними чинниками особистості, а саме: інтелектуальна активність, почуття нового, прогнозування, самостійне розв'язання мисленневих задач, відвертість у думках, постановка запитань, проявлення емпатії, щирість у почуттях тощо.

Тому сучасний фахівець повинен відрізнитися високим інтелектом, який є невід'ємною частиною професійного становлення.

Психологічні знання відкривають перед курсантами можливість будувати ділові стосунки, розподіляти відповідальність між членами колективу, адекватно оцінювати себе, самостійно розв'язувати складні ситуації, прогнозувати їх розв'язання, розвивати здатність до конструктивного мислення.

Вдвляючись у майбутнє нашої держави хотілося б зупинитися на розкритті проблеми фахівця нового

типу. Сьогодні залишається, на жаль, ще багато не вирішених питань, негаразди, які були і є до цього часу, суттєво впливають на розвиток особистості, але в рисах характеру майбутнього спеціаліста – громадянина повинні домінувати широта, самостійність та гнучкість розуму, цілісність, щирість, доброзичливість, високий професіоналізм.

Фахова підготовка практичного психолога – оператора системи Міністерства з надзвичайних ситуацій – явище багатогранне. У зв'язку з цим курсанти у процесі професійної підготовки повинні оволодіти теоретичними знаннями низки психологічних дисциплін, уміти їх перетворювати при розв'язанні інтелектуальних задач з наступним застосуванням у практичній діяльності під час рішення нових нестандартних ситуацій у різних умовах.

Відомо, що суб'єкт розв'язує задачі, які перед ним виникають і вирішує їх завдяки розуму. Відомий російський психолог Б.М.Теплов у свій час підкреслював, що інтелект людини єдиний і єдиний механізм мислення, разом з тим, вчений підкреслював, що форми розумової діяльності відрізняються, оскільки відрізняються задачі, які виникають перед розумом людини у тому або іншому випадку (6). У зв'язку з цим необхідно глибоко переосмислити підхід до проблеми формування інтелекту майбутнього фахівця.

До комплексу ефективної підготовки майбутнього фахівця відноситься формування низки інтелектуальних якостей особистості, які б сприяли ефективному засвоєнню наукового матеріалу з виходом на самостійне розв'язання. Багато вчених (Г.О.Балл, С.Д.Максименко, С.Л.Рубінштейн та інші) встановили, що розв'язання мисленневих задач являє собою один з найважливіших показників інтелектуального розвитку особистості, а її діяльність можна розглядати як певну систему рішення задач, спрямованих на виявлення та розуміння певних закономірностей (2, 4, 5). Реалізація цих показників лежить в основі формування професійних здібностей.

У своєму дослідженні ми за основу брали парадигму, що людина являє собою соціальний індивідуум, який поєднує в собі риси загальнолюдських, соціально значущі та індивідуально неповторності, тобто особистість є суб'єктом пізнання та активного перетворення світу.

Людина не може жити без середовища, спілкування, без можливостей адаптуватися до довкілля. Зупинимось на проблемі адаптації, як психологічного поняття, яке відображує здатність людини адаптуватися до навколишнього середовища. Досліджуючи цю проблему, психологи прийшли до

висновку, адаптації активності. Останнє є самосвідомою формою характеру самостійності.

Адаптація безпосереднього мислення і використання

Людські здатності наведення. чинником пов'язаними здатністю мислення.

Структурі, якому центральними самостійно засвоєння. Самостійно його до р

виявляється. Багато зана інтелекту більш якісних того сп

мислення.

Мета функціонування розв'язання

«Психологія навчання

УЦЗУ (серед приймали

новані різні та прогно

У зв'язку з розроблено інтелекту,

Завдання Розглянемо

1.Завдання функціонування студенти

стану в функціонування поведінки на функції певним ви

висновку, що основним регулятором психологічної адаптації людини є вищі психічні функції, воляова активність, довільна пам'ять, понятійне мислення. Останнє є структурним елементом свідомості поряд з самосвідомістю. Понятійне мислення є вищою формою прояву свідомості, яка має суспільний характер та відображує такі риси, як активність, самостійність та вибірковість.

Адаптивність свідомості визначається не безпосередньо, а опосередковано, завдяки понятійного мислення. Людина відкриває закони, познає їх і використовує у практичній діяльності.

Людська свідомість у процесі еволюції набула здатності до регуляції, самопізнання, самовдосконалення. Разом з тим слід підкреслити, що головним чинником саморегуляції людини є її інтелект, який пов'язаний з мисленням, а саме з самостійністю думок, здатністю до міркування, прогнозування, розв'язанням мислинневих задач.

Структура інтелекту має складний характер, в якому центральне місце належить здатності людини самостійно виконувати різноманітні розумові дії під час засвоєння знань та розв'язання мислинневих задач. Самостійно набутий досвід рішення задач пристосовує його до розв'язання нових задач. Саме й цьому і виявляється інтелектуальна активність суб'єкта.

Багатьма вченими встановлено, що цілеспрямована інтелектуальна активність людини дає можливість більш якісно засвоювати навчальний матеріал, крім того сприяє вільному, швидкому розв'язанню мислинневих задач та знімає нервову напругу (7).

Мета нашого дослідження полягала у формуванні функціонування інтелектуальної активності під час розв'язання мислинневих задач при засвоєнні курсу «Психологія» з курсантами та студентами, які навчаються на соціально-психологічному факультеті УЦЗУ (спеціальність «психологія»). У дослідженні приймали участь 51 піддослідний. Їм були запропоновані різні завдання: творчого характеру, пошукового та прогнозування.

У зв'язку з метою дослідження нами були розроблені завдання, спрямовані на розвиток інтелектуальної активності під час розв'язання задач.

Завдання були розроблені до практичних занять. Розглянемо декілька типових з них:

1. Завдання, спрямовані на самостійний аналіз функціональних станів організму людини. Курсанти та студенти повинні визначити роль функціонального стану в різних видах діяльності і у формуванні функціональних систем, які забезпечують реалізацію поведінкових реакцій, виявити чинники, які впливають на функціональні стани та встановити взаємозв'язок з певним видом діяльності.

2. Аналіз станів функціонального напруження, зокрема, стомлення та виснаження; взаємозв'язок різних видів напруження з фізичною і розумовою працею суб'єкта; визначення функціональних змін організму при перенапруженні і перевтомленні.

3. Задачі на аналіз кількісних результатів проведеного фрагменту дослідження. Курсанти та студенти повинні побачити певні тенденції у розвитку того чи іншого стану, встановити його залежність від різних видів діяльності, самостійно зробити висновок у відповідності з дослідом, розробити практичні рекомендації для різних фахівців.

4. Задачі на прогнозування впливу психофізіологічного напруження на здоров'я людини.

На основі отриманих результатів було виявлено дві групи з чіткими показниками теоретичного та дослідницького характеру з проявленням інтелектуальної активності (45 з високою та 6 з низкою пізнавальною активністю).

Висновок. У ході аналізу отриманих результатів ми з'ясували, що заняття можна проводити у різних формах, але з обов'язковим застосуванням завдань, спрямованих на розвиток інтелектуальної активності курсантів та студентів.

Таким чином, формування здатності самостійно розв'язувати різні задачі сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань, інтересу до психологічних дисциплін, розвитку інтелектуальної активності у ході навчання.

Надалі нами планується розробка та експериментальна апробація системи поза аудиторної роботи з курсантами Університету цивільного захисту України МНС, спрямованої на розв'язання задач на створення ситуацій.

Література

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человековедения. – М., Воронеж. НПО МОДЭК, 1996. – 384.
2. Балл Г.А. Теория учебных задач: Психологический аспект. – М., 1990.
3. Выготский Л.С. История развития высших психических функций // Собр. соч. в 6-ти томах. – Т. 3. – М., Педагогика, 1978. – 327 с.
4. Костюк Г.С. Проблемы личности в философском и психологическом аспектах // Избр. психол. труды. – М., Педагогика, 1988. – С. 76 – 83.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М., Учпедгиз, 1946. – 704 с.
6. Теплом Б.М. Ум полководца // Избр. труды в 2- т. – Т. 1. – М., 1988. – 386 с.
7. Формирование учебной деятельности студентов / Под ред. В.Ляудис. – М., Изд-во Моск. Ун-та, 1989.